

УДК 338.2

Стефанів Р.І., Сороківська О.А.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОЄКТИ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ: АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ

Stefaniv R., Sorokivska O.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

PROJECTS FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES: CURRENT WARTIME TRENDS

Малий та середній бізнес складає основу ринкової економіки, і це в повній мірі характерно як для розвинених країн світу (більше половини людей працевлаштовано в МСБ) так і для України, де більше 99% всіх зареєстрованих до війни підприємств представляли мікро-, мале та середнє підприємництво (ММСП), яке було головним рушієм економічного розвитку та інновацій. І саме така вагома складова економіки країни зазнає колосальних збитків з початком повномасштабної агресії РФ, а саме: втрату ринків збуту, зниження внутрішнього попиту через величезну кількість вимушених мігрантів, відтік фахівців, руйнування ланцюгів постачання, знищення виробничих і складських приміщень, обладнання. Але, за даними Європейського Союзу понад 66% українських ММСП продовжили працювати і в умовах війни, 50% підприємців трансформували свій бізнес: 17% переорієнтували його на потреби оборони країни, 16% – змінили сферу діяльності, 13% – релокували бізнес, а сотні підприємств зафіксували початок своєї роботи саме в часи війни [1]. На початок осені 2023 року в Україні працювало понад 2 мільйони ФОПів, в середньому протягом місяця реєструється близько 25000 нових бізнес-компаній, а закривається близько 17 тисяч [2]. В цей непростий час приватний сектор не лише продовжує наповнювати бюджет, а й сприяє посиленню обороноздатності країни, підвищує свою соціальну відповідальність через волонтерство і надання гуманітарної допомоги. Особлива роль МСБ в цей період та його значимість диктують в свою чергу потребу в особливому підході для надання йому різних проєктів підтримки.

Свої потреби на початку війни малий та середній бізнес намагався вирішувати самостійно, через проведення вимушеної релокації, шляхом адаптації продукції та послуг до сучасних потреб (виробництво продукції тривалого зберігання, пошив одягу для солдатів, виробництво БПЛА тощо), або через вирішення комплексу всіх інших проблем. Згодом ММСП почав отримувати державну підтримку через різні ініціативи, а саме: кредитні програми, схеми працевлаштування, податкові пільги, гранти для відкриття нового бізнесу та фінансову допомогу переміщеним компаніям. Проте програма підтримки релокації була орієнтована, передусім, на великі стратегічні підприємства, а малі та середні підприємці повинні були справлятися, переважно, самостійно, порівняно з великим бізнесом вони мали менше можливостей, слабшу фінансову подушку, обмежені ресурси. Ситуація також диктувала потребу в заміні інструментів кредитування через втрату спроможності і готовності малого бізнесу брати кредити. Натомість час продиктував потребу у швидкій безповоротній грантовій допомозі – для виживання та забезпечення ліквідності в реальних умовах.

Саме грантові програми, як державні так і донорські, допомагають сьогодні бізнесу зменшити фінансове навантаження, надають можливість звільнити або залучити додаткові ресурси на розвиток, зокрема на маркетинг продукції, підвищення ефективності виробничих процесів, навчання персоналу. Це, безумовно, посилює

потенціал та стійкість ММСП в умовах війни, а спрямування грантової підтримки на адаптацію економіки до зеленого переходу та глобальної конкуренції через стандартизацію і сертифікацію послуг, товарів чи виробництв дозволяє бізнесу не тільки виживати а й рухатись вперед.

Найбільш вагомою стала підтримка від Європейського Союзу, бюджет його безповоротної грантової допомоги для швидкої підтримки бізнесу склав 7 млн євро – з них понад 4 млн євро вже надані понад 1000 українських підприємств в формі мікрогрантів. Ще близько млн євро на 2024 рік – це вікно можливостей для підприємців через відкриття нових конкурсів [3]. Для ширшого охоплення бізнесів було посилено підтримку кластерів, а для налагодження нових ланцюгів й маршрутів постачання та логістики реалізовувалась ініціатива ЄС «Шляхи солідарності». ЄС також фінансує дослідження стану та запитів МСП в умовах повномасштабної війни для оперативного реагування на його потреби.

Для підтримки малого та середнього бізнесу з боку держави успішно реалізовується програма «єРобота». За даними міністерства економіки, станом на початок 2024 року понад 11 тисяч українців отримали гранти від держави на старт або розвиток бізнесу. У 2023 році грантів надано втричі більше, ніж у 2022-му. Найпопулярніші сфери діяльності з числа профінансованих – це переробна промисловість, торгівля, сфера гостинності та громадського харчування (HORECA). Загалом за час роботи програми, для розвитку підприємництва держава надала понад 6,5 млрд. грн. грантів, а на 2024 рік передбачено ще 9 млрд. гривень [4]. Успішна підтримка ветеранського бізнесу здійснюється через проєкт «Власна справа» та програму «Варто» від Українського ветеранського фонду. Умови кредитування для бізнесу в значній мірі поліпшує створена програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка дозволила більш ніж 50 тисячам підприємств отримати значні кошти (більш ніж 154 мільярди гривень). Уряд запустив також програми грантів для започаткування бізнесу, гранти для розвитку переробного підприємства, державне фінансування закладки саду та для розвитку тепличного господарства, стартапи (у тому числі у сфері ІТ).

Таким чином український малий та середній бізнес підтвердив здатність пристосовуватись до нових умов та викликів війни завдяки своїй активності і особливостям, а також державній політиці і сприянню міжнародних донорів. Саме цей сегмент бізнесу, який формує середній клас і який є потужним фактором захисту демократії, сьогодні став важливим фактором наближення перемоги, важливим елементом зростання добробуту населення та швидкого відновлення життя, особливо у деокупованих громадах та регіонах. Під час війни грантові гроші виявились здатними врятувати сотні українських бізнесів, які в перспективі стануть справжніми драйверами успішного відновлення та економічного зростання нашої держави.

Список використаних джерел

1. Підтримка малого та середнього бізнесу – ключовий пріоритет допомоги ЄС Україні. 20.03.2024. URL: <https://eu4ukraine.eu/together-we-are-resilient-ua>
2. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. 30.10.2023. URL: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analika/#:~:text=30.10.2023>
3. Длігач А., Вороніна Т. Малий і середній бізнес: подолання викликів воєнного часу, втома від невизначеності та вікна можливостей. 20.12.2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/12/20/707921>
4. Ливч Д. Мікро-, малий та середній бізнес: стійкість в часи війни, потенціал для відбудови України. 02.02.2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/02/2/709420>